

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2001 m. kovo 10 d.

Nr. 49 (10)

Saturday supplement March 10, 2001

No. 49 (10)

1990 m. Kovo vienuoliktoji

Prieš vienuolika metų — 1990 Kovo 11-osios akto — Lietuva atkūrė nepriklausomybę. Džiaugiamės tėvynės laisve ir rinkuojamės paskui jos trispalvę su visa lietuvių tauta!

Sofija Šviesaitė

ŽARA VIRŠ NEMUNO

Sušvito žaros Nemuno padangėj,
Lakštingalos jau gysta jo krantuose.
Ir vieversėliai snapuos giesmę laikę
Išbarstę po paskliautę ir laukius.

Ji atskambės šiandien į tavo širdį,
Vėjelio gūsiu, aidu subtiliu.
Žiūrėk, kad tu galėtum jam pritarti,
Šaltinio šadabrinių varpelių.

Kad niekad niekad naktys neužtemtų,
Te Jono vabalėliai takus švies.
Kad iš po žemių grūdus prisikeltų,—
Atgimusi dvasia dienas lydės.

Žinau, išnešti tą žiburėlį moki,
Dėl nuos per vėtras, liūtis ir audras.
Kad amžiais neužgestų šita žvakė
O ji — tai laisvė mūsų Lietuvos!

1990.01.05.

TU GYVA

Lietuva, ar girdi, Tavo vardą, jie šaukia,
Lietuva, Tavo šventojų kraujo vaikiai? —
Ir sustoję beržai pakeliuos tebelaukia,
Kuomet naktys prašvies, pasišalsis rūkiai.

Lietuva, Tu gyva iš kančių ir sunkių,
Iš bedalių mirčių ir ledinių speigų.
Dejones Tavo neša uldėjimai upių,
Dividėntojų amžius tragizmo laiku...

Lietuva, ar girdi, — žemė šaukia po kojų,
Akmenėlis sustingęs, ramunė balta.
— Dieve, gelbek Tėvynę nuo priešių, pavojų,
— Tavyn kyla viltinga tylioji malda.

Lietuva, Tu gyva ežereliais ir gojais,
Prašydėjus žibutės melsva akele.
Neveltui, Motinėle, tiek amžių aukojais,
Laisvei plazdant sparnais mes budėsim šalia.

Lietuva, Tu pažadinki paikėjo dvasią,
Apsvaigintą nuožmiojo tvaiko migloj.
Geras Viešpats šiandieną visus jumis kviečia,
— Apsikabinkit viens kitą — būkit taikoj!

1991.05.04.

Aušrų regėjimai. 1997 m.
Kaunas.

Susitikimai

Iš Lietuvos, LB Kultūros tarybos kvietimu, į JAV koncertuoti atvyksta dainininkai Gintarė Skėrytė ir Vytautas Juozapaitis bei pianistė Melita Kuprienė. Šiandien kviečiame būsimuosius klausytojus susipažinti su dainininkais.

Norinčių dainuoti nemažėja

Baritonas Vytautas Juozapaitis Amerikos lietuviams jau pažįstamas, nes yra dainavęs Čikagos lietuvių operoje, stažavęsis Niujorke pas žymią vokalo pedagogę Marleną Malas. Yra dirbęs su žymiais dirigentais (M. Rostropovič, E. Muller, O. Dohnanij, J. Franc, J. Bašmet, visais lietuvių dirigentais). Koncertuota Vokietijoje, Austrijoje, Indijoje, Norvegijoje, Prancūzijoje, Lenkijoje, Olandijoje, Rusijoje ir kt. Repertuare: Wolframas R. Wagnerio „Tanhauseryje“, Figaro G. Rossini „Sevilijos kirpėjuje“, Don Juan W. Mozarto „Don Juan“, Enrikas G. Donizetti „Lucia di Lamermoor“, Grafas Šemeta Broniaus Kutaviciaus „Lokys“ ir daugelyje kitų. Dalyvauta žymiuose tarptautiniuose festivaluose: „Senieji ir naujieji keliai į Indiją“ (1992, Ispanija), Shlezvigo-Holsteino muzikos festivalis (1992, Vokietija), Savonlinnos'93 operos festivalis Suomijoje, Prancūzijos šiuolaikinės muzikos kūrėjų simpoziumas-festivalis Montpelje'93, Vilniaus tarptautinis muzikos festivalis (1998, 1999, 2000), Pažaislio, Trakų muzikos festivaliai ir kt. Pastaruosius metus V. Juozapaitis buvo Operos teatro direktorius, dėsto Muzikos akademijoje.

Į Vytautą Juozapaitį kreipėsi „Draugo“ korespondentė Audronė V. Škiudaitė, prašydama atsakyti į keletą klausimų apie operos meną Lietuvoje.

— Menininkai Lietuvoje skundžiasi dėl savo socialinės padėties, jie jaučiasi užmiršti valstybės, o išsvijoje girdėjau nuomonę, kad Lietuvoje menininkų per daug.

— Sovietiniais metais mokiausi Vilniaus konservatorijoje ir statistu dirbau operoje, taigi teatrą pažinau gana anksti. Solistu pradėjau dirbti jau nepriklausomybės metais. Nuo tų laikų iš esmės niekas nepasikeitė, turint galvoje teatro valdymą, finansavimą, požiūrį į kultūrą.

Negaliu pasakyti, kad Lietuvoje per daug menininkų. Yra tiek, kiek jų yra. Ir jeigu jie to verti, turi rasti vietas po saule, ir nebūtinai Lietuvoje. Tai yra vienas iš nedaugelio dalykų, kuo mes garšėjame pasaulyje: labai geras sportininkas ir labai geras menininkas. Kad jų daug, mane džiugina. Jei valstybė nesugeba išlaikyti visų gerų menininkų, tai rodo jos galimybes ir valstybės valdančių žmonių požiūrį į menininkus.

Operinis menas Lietuvoje neskursta, todėl kad menininkai yra ypatinga giminė: gerai, jeigu yra pinigų, bet jeigu jų nėra, lieka entuziazmas, profesinė sąžinė. Menininkas gyvas tik savo darbu.

Kaip minėjau, teatre per 10 metų beveik niekas nepasikeitė ir todėl atsitiko taip, kad mes turime etatinių solistų sistemą, kuri yra išlikusi dar nuo sovietinių laikų. Pagal įstatymą jiems darbo vietos užtikrintos iki grabo lentos, bet spektaklių mes nebegalime rodyti tiek, kad tuos dainininkus užimtume. Publika neina į tuos patius spektaklius, kurie rodomi jau daugelį metų. Ir čia pradeda reikštis socialistinės sistemos konfliktas su kapitalistine. Anais laikais menas buvo dotuojamas ir jam duodama pinigų į valias. Spektakliams būdavo teikiamos milijoninės lešos, naudojamos brangiausios medžiagos. Visi kostiumai būdavo tiesiog fantastiškai atlikti. Šiomet mes gavome pinigų dirbančiųjų atlyginimams ir vieną vieninteliam spektakliui pastatyti. Turint omenyje, kad turime ir operą,

ir baletą, tai reiškia merdėjimą. Ieškome visokių būdų, kaip prasimanyti pinigų, o susigrąžinti į teatrą publiką reikia. Vienintelis geriausias būdas sudominti gerbėjus — įžymūs gastroliečiai, nauji vardai. Taip prieš Naujuosius metus atsitiko, kai teatras lūžo nuo žiūrovų, su Verdi „Don Carlos“, kai dainavo Violeta Urmanavičiūtė, Sergejus Larinas, kurie yra išsviję iš Lietuvos ir dainuoja Metropolitan, Chicago Lyric, La Scala operose. Šalia buvo Irena Milkevičiūtė, kitos žvaigždės. Saleje nebuvo kur musei nutūpti. Vadinas, kelias geras.

O mūsų menininkai jaučiasi nuskriausti, nes negalime jų aprūpinti darbu, nors ir negalime jų atleisti. Jie nejaucia natūralios konkurencijos. Etatinis dainininkas sėdi sau ramus ir gauna šiais laikais nemenką atlyginimą, o karta žymiai geriau pasirodę jauni žmonės vaikšto aplink teatrą. Pereiti prie kontraktų sistemos mes patys negalime, tai valstybės problema. Dešimt metų apie tai kalbame visais lygiais, bet reikalai nejudą.

— Kaip jaučiatės užsienyje? Lietuviai šiek tiek kompleksuoti ir visada pabrėžia — mes maža tauta (suprask — silpna). Ar jums tarp užsienio kolegų kyla jausmas, kad jūs „vargšas lietuvis“?

— Aš pakliuvau į tą srautą žmonių, kurie pradėjo važinėti į užsienį 1991-1992 m., kai tik atsidarė sienos. Teko stazuotis Belgijoje, operinio meno centre. Tais pat metais Philadelphiajioje pakliuvau į Luciano Pavarotti tarptautinį vokalistų konkurso finalą, pakvieta lietuvių opera Čikagoje. Niekada nesijaučiau silpnos tautos atstovas. Kuo lietuvių gali didžiulis ir kuo jie išsiskiria

iš kitų — tai patriotiškumas. Tik viena problemėlė — mes mylime Lietuvą, bet nemylime lietuvių. Mes gerbiame tautą, bet negerbiame tautiečių...

Turime neblogos šiuolaikinės muzikos, tik pas mus dainuoti lietuvišką operą kažkodėl nėra populiariu. Visai kitaip jautiesi užsienyje. Lietuvišką muziką teko dainuoti Belgijoje, Olandijoje, Rusijoje. Kai dainuoji svetur, saukkim, ūdrio dainą iš „Pilenų“, gumulas gerklėje pradeda kilti iš susijaudinimo, nes matai publiką, besiklausančią su ypatingu susidomėjimu. Tada prabunda pasididžiavimo jausmas.

Paskutinės gastrolės su mūsų teatro trupe buvo Taiwan. Tai buvo mūsų operos triumfas. Taivaniečiai įvertino ir mūsų orkestro pajėgumą, ir chorą, ir dekoracijas.

— Kodėl neišvažiuote į užsienį? Turite Dievo dovaną, už kurią mokėtumėte daugiau negu Lietuvoje?

— Nesakau, kad esu namisėda. Bandžiau važiuoti. Buvo metas, kada laikiau save pasaulio žmogum. Neturiu kompleksų, Amerikoje jaučiuosi kaip namie. Žinau, kad čia yra imigrantų kraštas, geros galimybės prisitaikyti ir tapti vienu iš visuomenės narių. Tai teikia pasitikėjimo savimi. Bet kažkodėl traukia tas žemės lopinėlis, Lietuva — kaip magnetas. Čia vaikai, tėvai, artimieji. Juo labiau dabar, kai yra galimybė bet kada sėsti į lėktuvą ir išvažiuoti — noras nebe toks. Sovietmečiu jauteisi kaip paukštis narvelyje — tik atidarykit vartus, tik išleiskit.

1991 m. su intencija išvykau į Ameriką — pasilikti. Bet pabuvau porą mėnesių, ir atgal. Ir nesigailiu. Tos permainingos, kurios įvyko per dešimt metų, įvyko mano akyse. Amžių kaita, vaikai auga. Labai įdomus ir visavertis gyvenimas. Amerikiečiai draugai, kurie grįžta į Lietuvą, sako, kad čia gyvenimas verda. Tu esi vienas iš dabartinės šalies kūrėjų. Aš taip pat dirbu tą darbą. Buvau įsivėlęs ir į politiką. Skauda, kai matai blokybes, bet jautiesi tos valstybės šeimininkas. Kodėl amerikiečiai tokia didinga valstybė? Jų kiekvienas jaučiasi šeimininkas.

— Užsienį žmonės dažniausiai išvažiuoja, skatinami ekonominių priežasčių. Yra ir užgautų ambicijų. Lietuviai — ypač ambicinga tauta. Kiti važiuoja gal bėgdami nuo provincialumo. Bet provinciniai yra ne tie, kurie gyvena provincijoje, o tie, kurie mato provinciskai. Galima būti didžiu — pasaulio žmogumi. Maniškias galime, o likti provincialu Manhatene...

— Papasakokite apie save ir savo šeimą. Ar linktumėte vaikams sekti savo pėdomis?

— Mano tėvai buvo mokytojai, dabar pensininkai (tėvas — tremtinys, bet ta istorija dabar jau neaktuali). Žmona irgi baigusi dainavimą. Aš — iš Radviliškio, garvežių sostinės, kur žvirbliai juodi. Po šiai dienai dar netikiu, kad dirbu operos teatre, nes niekada ir negalvojau apie tokį darbą. Norėjau būti teisininkas, stojau studijuoti į Vilniaus universitetą. Išlaikiau egzaminus, bet man pasakė: tėvas tremtinys, tu — ne. Paskui pradėjau mokytis. Paskui bėgimas nuo sovietinės kariuomenės...

Dainavau „Dainų dainėles“ konkurse. Tai ir buvo mažas kablukas, už kurio užkabiau. Tikrasis potraukis ateiti į konservatorių. O aš, jeigu darau, tai darau taip, kad nebūtų dėl to sarmata. Dėl prigimtų dalykų — balso tembro — ne man spręsti, o profesionalumas pasiekiamas kruopščiu darbu, matant gerus pavyzdžius.

Turiu 3 dukras, tik viena ne muzikantė. Kazin, ar linkėčiau savo vaikams tapti menininkais. Atlikėjo profesija — stipriems žmonėms. Poetas gali užsidaryti virtuvėje ir rašyti. Atlikėjui reikia būti prieš tūkstančių žmonių auditoriją, jis turi nešti geras sroves, turi patenkinti visus, šypsotis, jeigu reikia, jeigu reikia, verkti. Tai ypač sunkus, bet mano labai mylimas darbas. Žinau, kiek tai kainuoja sveikatos, pasiaukojimo. Po gero sezono artistas turėtų išvažiuoti į Italijos kurortus pailsėti, dabar gi per atostogas važiuoji į festivalius. Nors ir tai naudinga — juo daugiau rodaisi, juo daugiau apie tave žino, juo daugiau žino, juo daugiau kviečia, juo daugiau kviečia, juo daugiau uždirbi. Įsisuki į ratą ir sukiesi. Diena teatre, Muzikos akademijoje, vakare — spektakliai. Parvažiuoji namo leisgyvis. Iš ryto — vel tas pats.

— Bet norinčių dainuoti nemažėja?

Absoliučiai. Stebuklinga, ir tai mane džiugina: dainavimo populiarumas nemažėja, nors visi žino, kad perspektyvų nėra. Kasmet į Lietuvos muzikos akademiją ateina apie 20 pretendentų, iš kurių įstoja 4-5. Iš tų žmonių išsiskiria 1-2, kurie jau įsisuka į konkurencijos ratą. Kai kurie iškrečia, kai kurie išsilaiko.

— Dėkojame už pokalbį. Linkime gero pasisekimo Amerikoje.

Nukelta į 2 psl.

Vytautas Juozapaitis.

Gintarė Skėrytė.

Dailininkas/aktorius vaiko akimis

Su mamyte šnekejoms apie dail. Jono Kelečiaus meną: kaip jį apibūdinti, kokie meno bruožai? Tai labai sunki užduotis, bet taip pat ir labai paprasta. Kelečiaus darbai yra Kelečiaus darbai — kurie netelpa į jokių rėmus. Rimtos meninės kritikos šiame straipsnyje nerisite, nepretenduojau į dailininkes, nei labai suprantu menų „meną“. Suprasti dailininko darbą, reikia pažinti ir žmogų. Čia tai galiu šį bei tą pridurti, nors ir pro vaikiškas atsiminimų akis.

Jonas Kelečius yra nuostabus žmogus: rimtas ir humoristas, kūrybingas ir išdykęs, mėgstantis dainuoti ir šypsotis, mylintis savo šeimą, draugus ir gyvenimą. Visi šie charakterio bruožai matyti ir dailininko darbuose.

Nuo pat mažiausių dienų draugavome su Jono ir Stasės Kelečių šeima. Kai buvome vaikai, laktėme Wisconsin valstijoje pas Mikutį — mano brolio, Kelečiukai ir aš.

Dažnai lankėmės pas juos o jie pas mus. Tiek daug prisiminimų! Nuo pat mažų metų žengus dailės studijon, kvepėjo dažai ir terpentinas. Ant ilgojo stalo, išdėstyti darbai įvairiose džiuvimo arba tapymo stadijose. Ant sienų kabėjo juokdariai, i kuriuos niekad nenusibosdavo žiūrėti. Dar ir šandien jie ten kabo, o aš ir dabar į juos spoksau. Kiekvienas juokdarys iš vidaus apšviestas, lyg rodydamas gyvenimo linksmybę ir žmogaus šviesų charakterį.

Dail. Jonas Kelečius naudoja įvairias spalvas ir įvairiai jas derina. Kai kurie paveikslai — tamsūs: mėlyni, juodi, sakyčiau, net audringi. Dar kiti ryškūs — spalvų; raudoni, balti su dar ryškesniais akcen-

tais, linksmi!

Spalvingumu pasižymėjo ir dail. Jono apranga. Niekur nemaciau jo tradiciniai apsirengusio! Tai man padarė didžiausią įspūdį. Nebijojau dailininkas parodyti savo charakterį drabužiuose — skarelė, dryžuoti marškiniai ir kelnės, kartais kabantis auskaras, didelė puošni sagė ar karoliai. Neretai atvažiuodavo į svečius skoningai basas! O kartais tik su kojine. Dail. Jono darbuose ryški meilė spalvai, jos derinimui ir žaismingumui.

Seimos ir draugų meilė taip pat matyti dailininko darbuose. Kai kuriuose paveiksluose jaustė jauti jo švelnią ir santūrią ranką, tapančią taiką ir ramybę. Dailininko charakteris taip pat švelnus. Prisimenu, sūnui Linui, susilaužusiam koją, tėvelis Kelečius nešė jį per lietu laiptais pas mus į namus. Tėvelio rūpestis, kad tik vaikas nesusilaužtų ir ramintai nepsalstytų, o tas „vaikas“ ūgiu jau buvo lygus su tėvu.

Kai mes, vaikai, padarydavome kokią išdaigą, nebūdavo bausių barimų. Jonas Kelečius priimdavo tai kaip vaikų kvailiojimą.

Šį vakarą, sugrįžus iš dail. Kelečiaus parodos atidarymo Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, toliau apsvairstau jo darbus. Portretas „Prieš išplaukiant“, vaizdai ir dailininko prisiminimai „Pakele“, „Patiltė“ skelbia meilę gyvenimui. Apžiūrėjau daugelį seniai matytų darbų ir kai kurių, visai nematytų. Vienas, kuris man labai įstrigo tai „Ko jūs iš manęs norit?“ Tai ypatinga charakterio parodantis darbas, tik nežinau, kuris to charakterio bruožas ryškesnis. Ar tai nusivylimo portretas? Ar dailininkas pamatė žmogų gatvėje,

kuris jam paliko tokį įspūdį?

Ar tai pasijuokimas iš kažkokios situacijos? Ši mintis man suprantamiausia. Kažkur giliai savyje jautiu pavelslo ir dailininko humora, pasijuokimą iš žmogiškos situacijos ir iš to plaukiančios išraiškos. Matau ir suprantu, kodėl ir kaip tai gali būti — o gal visai ne taip? Matyt, labai gerai nutapytas paveikslas, jei sukelia tiek minčių ir klausimų!

Vartau parodos programą, negaliu atitraukti akių nuo paskutiniosios nuotraukos — Jonas Kelečius S. Beckett „Paskutinis Krappo įrašas“ Krappo vaidmenyje. Šio veikalo pastatymas buvo drąsus aktorius Kelečiaus užmojis — neįprastas mūsų visuomenėje. Tada aš pati padėjau apšviesti spektaklį ir prisimenu aktorius energiją, sąžiningumą, kūrybingumą. Prisimenu jo atidumą detales ir pergyvenimą, jei kartais repetacijos „ne taip“ pavykdavo.

Metais po to matėme Beckett „Paskutinį Krappo įrašą“ Čikagos Goodman teatre. Kiek prisimenu, spektaklis buvo režisuotas paties autoriaus Beckett. Buvo labai įdomu stebėti ir savotiškai įvertinti spektaklį, nes jau buvome šio veikalo „žinovai“. Pastatymas skyrėsi nuo mums jau pažįstamo. Grįždami namo, mudu su broliu nutarėme, kad J. Kelečiaus „Krappas“ buvo daug geresnis!

Vaidinimas „Raganius“ taip pat stovi man akyse. Tada buvau tik pradanti gyvenimą suprusti paauglė. Mes su Marijum (Jono Kelečiaus sūniumi) sėdėjome pirmoje eilėje, ir nekantriai laukėme premjeros. Tik staiga — net išsižiojom — Jonas Kelečius, girtas ir dainuodamas, iš užkulisio ateina tiesiai į salę! Kodėl jis ne scenoje, o publikoje? Kas atsitiko? Iš sumišimo nežinojom, ką galvoti, krizejom ir baksnojom vienas kitą. Tik po kelių minučių supratome, kad jau vaidinimas prasidėjo!

Yra sakoma, kad kiekvienas žymus žmogus turi stiprų užnugarį. Dailininko/aktoriaus Jono Kelečiaus užnugaris — jo žmona, aktorė Stasė Kiešlaitė-Kelečienė. Veik kiekviename veikale Stasė atliko pagalbinį ar net vedamuosius vaidmenis. O kiek išklaušė repeticijų, kiek kartų skaitė ir mokėsi vaidinimų tekstus, grimavo, tvarkė scenos reikmenis ir atliko daugybę, su vaidinimais susijusių, reikalų, kad tik spektaklis pasisektų.

Mačiau akt. Stasę ne tik scenoje ir užkulisuose, bet ir kasdieniniame gyvenime: ramiančią, guodžiančią, slaugiančią, šeimos reikalus tvar-

Jonas Kelečius. „Ko jūs norit iš manęs?“

kantį, kad jos mylimas Jonas galėtų daugiau pašvęst laiko ir plačiau pasireikšti dailininko/aktoriaus gyvenime.

Dail. J. Kelečiaus kūrinių

parodos atidarymas įvyks š.m. kovo 17 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte. Raginu visus atvykti.

Audra Lintakienė

Susitikimai

Atkelta iš 1 psl.

Dainininkas — tai ne vėjo pardavėjas

Su G. Skeryte Janutiene lengva bendrauti, jos lengva klausyti, nes ji — pašnekovė ir dainininkė — visa yra tavo. Ji šneki ir betarpiškai. O svarbiausia — turi ką pasakyti, todėl su ja įdomu.

Gintarė — dainininkė ir dailininko Algirdo Januto žmona, paauglių Monikos ir Kotrynos mama, mergaičių choro „Liepaitės“ dainavimo mokyklos pedagogė. Gintarė — dainininkė iš pašaukimo. Tėvai ją atkalbinėjo nuo muzikos studijų (mama — farmacininkė, tėvas — inžinierius), nors, kaip ir dažna inteligentų šeima, leido dukrą į muzikos mokyklą. Praktiškai šiauličiai galvojo, kad dukrai reikia „tikresnės“ profesijos. „Bet, žinot, kaip būna, kai traukia, — juokiasi Gintarė. — Negaudavau praeiti pro muzikos instrumentų parduotuvę, dainuodavau nuo ryto iki vakaro“. Ji vis dėlto pasirinko aukštesniąją muzikos mokyklą, paskui Vilniaus konservatoriją. Tėveliai sakė: jeigu jau muzika, turi būti kas nors apčiuopiama. Jiems atrodė, kad dainininkas — tai toks vėjo pardavėjas. Gintarė buvo paklusni dukra ir, nenorėdama skaudinti tėvų, mokėsi fortepijono klaseje, nors nuolat ieškojo progų pildinti. O jau kai baigė konservatoriją, „gavo“ ir tėvų leidimą toliau elgtis, kaip nori. Tada vėl dainavo nuo ryto iki vakaro, kur tik kvietė, kur tik galėjo, ir stėjo antrą kartą į Vilniaus konservatoriją. Šį kartą studijuoti dainavimą. Pateko pas profesorių Zekoną Paulauską. Budama ketvirtame kurse, savo pedagogo neteko — jis mirė.

„Man buvo labai sunkus metas, man daug reikėjo profesoriaus pamokos, — sako Gintarė. — Tuo metu mirė ir mano tėvelis“. Dainavimo studijas užbaigė pas tada pradėdantį reikštis dainavimo pedagoge Giedrę Kaukaitę.

Po to — daug metų Valsty-

bineje filharmonijoje. Šiandien Gintarė Skerytė — laisva menininkė, dainuoja viską ir visur. Ją kviečia labai dažnai, ji dainuoja įvairiuose koncertuose ir projektuose. „Esu laisva dainininkė, bet nuo pat studijų baigimo bijau: šandien turiu daug darbo, o kas bus rytoj? Iš tos baimės daug koncertuojau. Šiek tiek dirbu su mergaitėmis „Liepaitių“ choro mokykloje: kai kitiems paaiškinti, tai ir pats daugiau supranti, atrandi daug gerų dalykų. Dainavimo pedagogikoje nėra taip paprasta, neišsijų ir vidų ir nepažiūrėsi, ar tiksliai dainininkas išsižiojo, paėmė oro kiek reikia. Bet aš ten nedaug dirbu, nes dar noriu pastovėti scenoje“, sako Gintarė Skerytė.

O į klausimą, kas jai pačiai padeda, atsakė: „Turiu maksimalią vyra — griežtą, reikalaujantį pagalbininką. Jis dainavo daugelyje pasaulio scenų, dirbo su garsiais dirigentais ir orkestrais, kelia ir sau didžiulius reikalavimus, ir man. Jeigu man blogai, jeigu nesiseka, visada jo klausiu. Dainininkas turi turėti šalia ausį — mokytoją, patarėją“.

Menininkų pasaulis iš šono atrodo prieštaringas. Sakykim, dainininkų profesija reikalauja labai daug juodo darbo, savęs lavinimo, dėmesio sau. Tai turėtų žmones daryti asketais, bet kažkodėl su menininkais siejamas bohemos pasaulis. Į šiuos samprotavimus Gintarė pasakė: „Atskirų profesijų muzikantų skirtingas gyvenimo būdas. Mes abu su vyru negalime sau leisti labai daug ko, mes negalime leisti sau bohemos. Žinia, dabar laukinis kapitalizmas, ir mes turime galvoti apie rytojų. Jeigu nori būti scenoje, turi gyventi angeliškai. Galiausiai suskačiuoti, kiek kartų per metus išgeriau taurelę vyno. Jeigu vynos — tai kompanija, bendravimas. Jeigu kalbos vyksta iki ryto, mano balsas tampa nebeskaidrus. Taip pasakys kiekvienas dainininkas. Bohemą gali sau leisti nebent dailininkai, kuriems vizijos

svarbu, ne kūnas. Mes turim mylėti savo kūną, visad būti tokie sveikučiai... Nesinešiojame savęs futliare, bet gramus skaičiuojame, esame priversti išsimiegoti, kokybiškai maitintis“.

Buvo periodų, kada Gintarė Skerytė dainavo daug senovinės muzikos ar daug naujosios, šiuolaikinės, propagavo šiuolaikinius Lietuvos kompozitorius. „Aš galvojau, kad man reikia dainuoti ką nors sudėtingiau negu kitoms, kadangi esu baigusi fortepijono studijas ir lengviau skaitau muzikinį raštą. Jaučiau, kad mano misija — rodyti tai, ką parašo mūsų kompozitoriai. Buvo susikūrus ansamblis, kuris nebijojo juodo darbo, su juo važinėjom po festivalius: Vokietijoje, Šveicarijoje, Lenkijoje... Šiuo metu nuo šiuolaikinės muzikos kiek atitolau — dešimt metų jai atidaviau, pagalvojau, kad jau gana, noriu padainuoti ir operinės, kamerinės... Bet ir dabar mane laikas nuo laiko kviečia į šiuolaikinės muzikos festivalius pristatyti vieną ar kitą kompozitorių. Turime puikių jaunų kompozitorių: įdomi, drąsi ir produktyvi Loreta Norvilaitė Klaipėdoje, Gintaras Sodeika Vilniuje. Manau, mūsų mokykla yra stipri. Jau nekalbu apie vyresniąją kartą — B. Kutavičių, F. Bajorą, A. Martinaitį“.

Gintarė Skerytė yra dalyvavusi šiuolaikinės muzikos festivalyje Šveicarijoje, Lucerno mieste (1993), kur buvo pristatoma B. Kutavičiaus muzika; Varšuvos rudenyje su F. Bajoru (1997); Vilniaus festivalio tarptautiniame projekte (W. A. Mozart „Così fan tutte“); atliko pagrindines partijas tarptautiniuose baroko operos projektuose C. Monteverdi operoje „Orfėjas ir Euridike“, dalyvavo Trakų festivalyje-2000 „Naktis su Karmen“ ir daugelyje kitų.

— O kiek Jūsų darbe technikos ir kiek kūrybos? — paklausiau dainininkės. — Kiek atlikėjui lieka erdvės ieškojimams?

— Atlikėjas — mediumas, ne kūrėjas, bet, pvz., dainuojant Schubert „Ave Marija“ vis tiek du dainininkai vienodai nepasiduos. Gal čia, drįsčiau sakyti, ir yra ta meninė linija. Dainavimas — labai subtili meno sritis, labai asmeniškai. Yra teisingai dainuojančių žmonių, bet jų ilgai neįdomu klausyti. Priklausau nuo vidinio šarmo, ar kaip ten — zavesio. O kitas nelabai kaip dainuoja, bet jis traukia žmonių širdis į tolius neapsakomus. Vadinasi, šiame darbe turi būti ir magijos lašas.

— Populiariu tapo eksperimentuoti — klasikiniai dainininkai dainuoja kartu su populiariomis grupėmis, džiaz muzikantais ir atvirkščiai. Jūs mėgstate eksperimentuoti?

— Dainuoti mėgstu viską, bet iš tikrųjų, jeigu ramiai pažiūrėjus, tai yra neįmanoma kryptis. Neseniai girdėjau apie tai kalbant ir maestro Saulių Sondeckį: būkim atviri, eiliname tik pigyn. Štai paimkime „gabala“ iš „Traviatos“ ir atlikime jį su roko ansambliu. Paimsi tik melodiją, bet neatliksi visos jos. O tokia tendencija yra, ir ji visuotinė. Tai diktuoja rinka. Baisu, kad tas vyksta visur, netgi religijoje. Keičiasi vertybės. Mažą vaiką išmokyti smuikuoti — teisingai valdyti instrumentą ir švariai išgroti natas yra labai sunkus ir ilgas, keletų metų darbas. O nupirkti elektroninį „Yamaha“ instrumentą, vaikas vienu

pirstu išgaus visą orkestrą. Jaunuoliui prie tokio instrumento atrodo, kad jis ne blogesnis už virtuozą, bet į simfoninius koncertus bijo eiti, nes jie jam per sudėtingi. Kaip klausytoja aš prieš tokį supaprastinimą. Kaip atlikėja — vaikštau žeme: man moka pinigų, melodija graži, ir jeigu nereikia visiškai nusizeminti, einu ir dainuoju. Bet klasiškinės muzikos situacija Lietuvoje nepasakytai kad blogėja. Į pvz., Vilniaus festivalius, kur bilietas kainuoja 100–500 Lt., ateina vieni klausytojai, kuriems gal rūpi pamatyti, kaip iš arti atrodo Kabalė. Bet ir koncertai didžiulėse bažnyčiose, jeigu ten gerus kūrinius groja geras orkestras, o bilietai pigūs ar jėjimas nemokamas, lūžta nuo klausytojų. Poreikis, acū Dieviui, išlikęs. Nors ekonominė situacija daro savo, net ir aš kartais svarstau: ar nueiti su visa šeima į gerą koncertą, ar nupirkti vaikui žieminius batus.

— Ir Jūs sprendžiate tokią problemą?

— Kai vyras važinėjo po visą pasaulį su lordo Yehudi Menuhin grupe, dirbo su geriausiais orkestrais užsienyje, buvo vienokia padėtis. Dabar — jis Lietuvos operos solistas ir dar dirba įvairiausių kitus darbus, bet padėtis jau kitokia. Mums nieko neturksta, bet mes nesame per teke.

Buvo toks momentas, kada Januto šeima turėjo apsispręsti — likti Lietuvoje ar išvažiuoti dirbti ir gyventi užsienį. Jau buvo gimusios abi mergaitės. Nors visas turtas jau buvo paruoštas kelionei, jie pakeitė sprendimą...

— Nenorėčiau savęs rodyti: kokie mes geručiai. Įvairias gyvenimo tarpsniais įvairiai galvojome. Vienu metu labai norėjau išvažiuoti toli ir rimtai dirbti. Vyrai sekėsi, ir man atrodė, kad jis turi važinėti po pasaulį ir koncertuoti. Paskui, kai atėjo paskutiniąjį apsisprendimo valandą, susėdom ir pagalvojome: negalima paaukoti vaikų dėl savo karjeros. Vaikai mazi, jiems reikia eiti į pirmą klasę. Ar jie eis į pirmą klasę Lietuvoje, ar Vokietijoje ir ten visą gyvenimą bus „auslenderiai“, skirtumas didžiulis. Mes neturime teisės atimti iš vaikų tėvynės. Mes tėvynę turime ir visada turėsime kur grįžti, o vaikai neturės... Nusprendėme, kad mergaitės turi išmokti skaityti ir rašyti savo gimtąja kalba, o po to — prašau, brangiosios, kaip gyvenimas susiklostys.

Prisimenu, prieš gal penketą metų viename Lietuvos žurnale buvo aprašytas Gintarės ir Algirdo Januto, įdomiai įsikūrusių apileistame name neprestiziniame Vilniaus rajone už geležinkelio stoties, būstas, kurį įsirengė pats šeimininkas. Jie buvo pardavę butą naujamiesčiuose ir nusipirkę šį, kažkieno pragarą, dėl virš jo buvusios apileistos pastogės. Ji ir zadino vaizduotę. Nutarę nekeisti šalies, Janutai nors taip pakeitė savo gyvenimą. Šiandien Švencionių gatvė jau sutvarkyta, o kadangi yra senamiesčio teritorijoje, čia jau galima pasigrožėti, kad Vilnius, kuriame auga jų vaikai, yra istorinis miestas. Įdomiai įrengtoje pastogėje — mergaitė karalystė, o šeimos galva jau planuoja naujus pertvarkymus.

Audronė V. Škiudaitė

Koncertai vyks:
Baltimore — kovo 11 d.
St. Peterburge — kovo 14 d.
Los Angeles — kovo 15 d.
Seattle — kovo 23 d.
Čikagoje — kovo 25 d.

Jonas Kelečius S. Beckett veikale „Paskutinis Krappo įrašas“.

Jonas Kelečius (kairėje) ir Leonas Barauskas 1953 m. Čikagoje Antano Rūko režisuotame veikale „Bubulis ir Dundulis“.

Vytauto Maželio nuotrauka

Maironio muziejus Kaune.

Čia tebegyva Maironio dvasia

Maironio Lietuvių literatūros muziejus vienintelis Literatūros muziejus Lietuvoje. Įkurtas Kaune 1936 m. Už baltosios gulbės-Rotušės. Jūsų žvilgsniui patraukia senovinis, XVII a. architektūros pastatas. Jo frontone iškalta — „Maironis 1909 metai“.

Šiuos namus dar trumpai vadiną — Maironio namais. Viduje lankytoją pasitinka įdomios, turiningos ekspozicijų salės. Grožiu, jaudumu ir šviesa tvarka Dainiaus memorialiniai kambariai. O, prieis prie lauko stiklinių durų, pamatai stebuklą-Maironio sodą, kuriame auga puikios darželio gėlės. Skoningai, išmoningai sutvarkytame sode nuolat triūsis sodininkas... O kadaise pats Maironis su seserimi Marcelė ir vaikiškais raverio, sodino gėles ir vaiskrūmius... Čia gyva Maironio dvasia.

Susipažinkime su Maironio Lietuvių literatūros muziejaus direktore Aldona Ruseckaitė. Daugiau kaip 10 m. ji vadovauja Maironio namams: Lietuvos muziejų Asociacijos pirmininke, Treciojo amžiaus universiteto Menų fakulteto dekanė, Lietuvos Rašytojų sąjungos narė, keturių knygų autorė. Tai anaipol ne visos pareigos, kurias tenka vykdyti šiai moteriai.

— Kokie buvo pirmieji darbo žingsniai ir kokią įgavote patyrimą?

— Studijavau filologiją Vilniaus universitete, Kauno vakariniame fakultete. Tuomet dirbau Stepo Žuko taikomosios dailės technikumė dešytoja. Kursiokas pasiūlė man dirbti Maironio muziejuje. Aš, kaimo vaikas, tada net ir nenutuokiau, koks gi tai darbas ir kas ten dirbama. Aišku, buvau lankiusi ne vieną muziejų, bet matydavau tik ekspozicijas, užkulisų net neįsivaizdavau. Darbas muziejuje man patiko nuo pat pradžių. Man padėjo direktorė Marija Macijauskienė. Bet didžiausias mano „mokytojas“, nors tai ir paradoksalu, — buvo Vaizgantas. Mat pirmas darbas muziejuje — peržiūrėti J. Tumo fondą ir parengti parodą. Kaip dabar prisimenu, kilnojavu visas dėzes su Vaizganto „turtais“. Atrinkinėjavu suvenyrus, paveikslus, knygas, rankraščius. Pirmą kartą palieciau rašytojo asmeninius daiktus. Buvo nedrąsų ir baugu, bet tai buvo lyg likimo dovana. Vaizganta tada atradau tarsi iš naujo ir pamilau.

Vėliau buvo ir kitokių darbų. Vieni įdomesni, kiti — mažiau, bet yra pareiga ir turi atlikti. Tik niekad negalvoju, kad teks vadovauti. Kai dirbau tik vieno skyriaus vedėja, man atrodė, kad jau to ir gana, net per daug.

Aldona Ruseckaitė.

— Taigi Jūsų likimo vaga ir buvo nukreipta į aukščiausią muziejų vietą. Nepaisant kliūčių ir vargų — muziejus pražydo. Kur tas užsispyrimo ir savo tikslo siekimo neišsėmiamas šaltinis?

— Labai daug kas buvo padaryta iki manęs, vadovaujant kitiems žmonėms. Aš savo idėjų nebūčiau įgyvendinusi — vienos rankos tik vienos rankos, viena galva, tik viena. Jeigu turi idėjų, tai turi būti kolektyvas, kuris padėtų, dirbtų, tyrinėtu, džiaugtųsi, sirgtų tomis pačiomis ligomis. Tad daugiausia ir remiuosi kolektyvu. Pirmiausia, atėjus į direktorės kėdę, norėjau grąžinti Maironiui skolą — atidaryti ir įrengti visą butą. Iki 1992 m. poetui buvo įrengti tik 4 kambariai, o jis gyveno aštuoniuose. Baltai, paveikslai — juk viskas buvo išlikę. Tad visas Maironio butas tiksliai atidarytas 1992 m., o 1998 m. autentiškai restauravome jau anksčiau atidarytus 3 pagrindinius kambarius. Manau, kad atliktas didelis darbas. Mes džiaugiamės, kad tai pavyko padaryti iki ekonominės krizės. Dabar Maironio kambariai yra mūsų pasididžiavimas, visų ekspozicijų ašis. Šalia memorialinės dalies yra salė, skirta poeto literatūrinei kūrybai.

— Maironio lietuvių literatūros muziejus yra vienintelis literatūros muziejus Lietuvoje, turintis ne vieną poskyrį. Per Jūsų vadovaujamą laiką buvo įkurti nauji kambariai, restauruoti, atnaujinti senesnieji. Kokiais džiaugsmais galėtumėte pasidalinti?

— Maironio namai yra memorialinių muziejų centras ir globėjas, esame Lietuvoje įku-

rę nemažai rašytojų muziejų, po to juos perduodam globoti rajonams, kuriuose jie įkurti. Kaune reikėjo susirūpinti mūsų mažuoju lankytoju. Vaikai neturėjo jiems skirtų literatūrinių ekspozicijų. O jau nuo darželio iki paaugusio gimnazisto turi būti diegiama meilė literatūrai ir gimtajai kalbai. Tai labai svarbi ir atsakinga pareiga. Tad įkūrėme Vaikų literatūros muziejų su ekspozicijomis, teatrų, kambarių renginiais ir vaidinimais. Didelis džiaugsmas ir prasmė, kad įkūrėme Vaizganto muziejų tame bute, kur 13 metų prie Vytauto Bažnyčios jis gyveno. O taip pat Vandos ir Balio Sruogų muziejus memorialinės dalies įkūrimas.

Salomėjos Neris muziejus pertvarkymai, remontai, ekspozicijos atnaujinimas. Visi muziejai remontuojami ir restauruojami, prižiūrimi. Dabar didelis rūpestis yra Juozo Grušo muziejus įkūrimas ir atidarymas, juk šįmet rudenį — jo šimtmetis.

— Maironis po savo stogu yra prigludęs visą lietuvių literatūrą. Kokios pagrindinės ekspozicijos šiuo metu veikia muziejuje?

— Pirmame namo aukšte įrengta 11 salių, skirtų lietuvių literatūros apžvalgai — nuo Mazvydo iki 1940 m. Yra salės: kur eksponuojama šiuolaikinė literatūra. Ją daugiausia atspindime trumpalaikėmis parodomis. Rengiamės jubiliejinės parodos — stengiamės iš fondų iškelti įdomiausių medžiagą.

O šiuo metu viena įdomiausių muziejaus darbo sferų, tiek pažintinė, tiek dalykinė prasmė, yra išiešioti lietuvių literatūrą. Dar tarybiniais metais tai u rinkome

šią medžiagą. Džiaugdavomės — kai kas atiduodavo laiškus arba perduodavo nuotraukas, knygas. O ir atvažiuojantys iš už Atlanto atveždavo savo rankraštinės medžiagos. Tačiau didysis eksponatų rinkimas prasidėjo, kai atsivėrė sienos. Mes tada supratome, kokia yra įdomi, gausi, savita ir originali išeivių literatūra. Pradėjo plaukti epistolika, rankraščiai, fotografijos, knygos, turtiniai ir informatyvūs archyvai. Prisimenu tuos laikus — kai mes, muziejininkai, godžiai graibstėme ir skaitėme išeivių sugrįžusias knygas, nes iki tol taip menkai pažinojome šią literatūrą. Tai buvo skaitymo šventė. Tai buvo naujos pažintys. Šiandien aš tikrai negalėčiau išvardinti visų išeivijoje gyvenančių rašytojų, kurie yra mums perdavę medžiagą. Tai būtų gana ilgas sąrašas. Mes dėkingi visiems rašytojams bei jų artimiesiems, kad pasirinko Maironio muziejų ir rado galimybę persiųsti archyvus, dovanoti medžiagą.

— Muziejaus veikla plati ir įvairi. Yra pastovios ekspozicijos, o vienoje salėje nuolat keičiamos meno parodos. Kokios tai parodos?

— Mes rengiamės ne tik archyvinės literatūrinės parodos, bet pristatome ir fotografus, dailininkus. Štai jau tradicija tapo kiekvieną vasarą išeivijos fotografo Algimanto Kežio meninės fotografijos paroda. Lenkų ambasada ir institutas surengė parodą, skirtą Nobelio premijos laureatui S. V. Reymontui. Kartu su Prancūzijos ambasada ir Stendali muziejumi, esančiu Grenoblyje, atidarė Stendaliui skirtą parodą. O taip pat buvome nuvežę parodą apie A. Mickevičių į Lenkiją. Veikla tikrai plati ir įvairiapusė. Jeigu dar kas iš išeivijos dailininkų ar fotografų norėtų surengti parodą — prašom, kviečiam ir laukiam.

— Maironio namai turėjo savo gilią seną tradiciją. Vieną jų Jūs atgaivinate ir sėkmingai tęsiate. Aš kalbu apie Moterų-mėninkų kūrybos vakarus.

— Jeigu Maironio namai neturėtų tradicijų, nebūtų renginių, tai juose nebūtų ir gyvybės. Nemėgstu mirusių muziejų. Mes kiekvienais metais švenčiam Maironio gimimo dieną. Kviečiam aktorius, muzikantus, lektorius. Kasmet švenčiam Tarptautinę muziejininkų dieną — rengiamės parodas ir popietes. Maironio sodyboje kiekvieną gegužę vainikuojamas Poezijos pavasario laureatas. Nepriklausomoje Lietuvoje prieš Kalėdas vykdavo Moterų-mėninkų kūrybos vakarai. 1930-1938 m. įvyko trys vakarai, dar vienas — Vokietijoje. Man ši tradicija pasirodė

įdomi, originali, tad pabandėme ją lyg ir atgaivinti. Sukviečiam rašytojas, aktorės, dailininkes, dailininkes, mokslininkes. Tai dažniausiai būna tik Kauno mėninkės. Būtų smagu, kad mūsų vakaruose dalyvautų ir moterys mėninkės, gyvenančios už Atlanto.

— Per paskutinius penkerius metus parengėte ir išleidote keturias knygas. Esate priimta į Lietuvos Rašytojų sąjungą. Kur Jūsų kūrybinio kelio pradžia?

— Pirmuosius, galbūt geriausius, savo kūrinius parašiau, dar nelankydama mokyklos ir nemokėdama rašyti. Kraigaliodavau pieštuku kažkokius keistus ženklus... Nešdavau mamai rodyti, ką parašiusi. Raštas man buvo tarsi stebuklas. O spausdinto žodžio saldumą pajutau jau bebaigdama mokyklą. Rašiau daug, spausdino Prienų laikraštis *Naujas gyvenimas*, kuris turėjo priedą *Nemūnelis*. Jeigu tuomet kas nors būtų paglobojęs, paskatinęs mane, nedrąsą kaimo mergaitę, tai galbūt būtų išleidusi savo pirmąją knygą... Bet taip ir liko. Vėliau studijos ir darbas. Muziejuje mane sudomino archyvinė — literatūrinė medžiaga. Rašiau straipsnius apie V. Mačernį, Maironį, J. Keliuotį ir *Naują Romuą*, apie A. Kniukštą ir „Sakalo“ leidyklą, apie literatūrinį gyvenimą 1940-1944 m., apie P. Babicką ir daugelį kitų.

O vėliau vis tik sugrįžo tas vidinis poreikis — rašyti. Žodžiai iš manęs tarsi ėmė veržtis. Aš nebegalėjau jų suleisti...

— Pirmą knygą — poeziją *Liūdesys kaip sėkmadienis*, vėliau proza *Akmeninis obuolys*, kita knyga — poezija ir lyriniai tekstai *Vienišųjų vėninė* ir pagaliau lyriniių tekstų knyga *Angelių prieglauda*. Visų knygų pagrindinė herojė — ar herojės yra moterys, kurios blaškosi gyvenime, ieško atsakymų į įvairius gyvenimo klausimus. Jums pagrindinė yra moters tema?

— Kai išleidau pirmąją poezijos knygą, pajutau, kad manijje dar yra susikaupe daug tekstų, daug žodžių, kuriuos noriu pasakyti. Mano pagrindinė tema yra moters likimas, jos pasirinkimas, galimybės ir jos paslaptis... Bandau suvokti, kodėl moterį ištinka toks, o ne kitoks likimas. Man buvo svarbu pamatyti apie moters savo genties grandinę. Juk mes visos neatsiradome tarsi iš oro — buvo prosenelės, senelės, motinos. Galbūt mes pratešiamės jų lemtį, atperkame kaltę. Apie tai aš kalbu savo antrojoje knygoje. Tai nėra mano autobiografija,

Pianistė Mūza Rubackytė po sėkmingo koncerto Maria gimnazijos salėje, Čikagoje, š.m. sausio 13 d. Koncertą ruošė „Studija R“ radijo laidos. Indrės Tijūnelienės nuotrauka

MŪZA RUBACKYTĖ TEBEGASTROLIUOJA

Atvykusi į JAV š.m. pradžioje, pianistė Mūza Rubackytė savo sėkmingas gastroles šiame krašte tęs ir kovo mėnesį.

Raleigh, NC, Liszt muzikos koncertų atliks kovo 16 ir 17 d. Kovo 19 d., 8 val. vakare, jos recitalį Čikagoje galėsime girdėti WFMT-FM (98.7) radijo bangomis.

Kovo 25 d., 7:30 val. v., M. Rubackytė koncertuos Canton, OH, Umstadt salėje, o po to išvyksta į Čilę, kur kovo 30-31 ir balandžio 1 d. skambins Šopeno kūrinius Santiago mieste.

Čikagiečiams ir apylinkių gyventojams siūloma pasiklausyti Mūzos koncerto kovo 19 d., 8 val. v., iš klasikinės muzikos stoties WFMT-FM (98.7).

kaip kas mano, viskas yra transformuota, perkurta. Gal tik mano pažinimo esmė...

Trečiajai knygai užuomazga davė vienas labai svarbus konkretus faktas. Buvau Rygoje pas vieną vertėją. Jis buvo senas, piktas, o žmona jauna ir gyvybinga. Tačiau ji švelni, maloni, atlaidi, o jis irzlus, nuolat užsimojantis ant jos lazda. Šis santykis mane sukrėtė. Moteris turi nusizeminti ir viską iškentėti, ar ji patiria laimę? Po pirmojo teksto lipte pradėjo lipti ir kiti. Ir visur buvo santykiai su vyru, su mylimuoju. Įvairūs gyvenimo variantai. Man norėjosi parodyti moters sielos abi puses. Vienoje pusėje — moteris levi — ištikimoji, geroji, švelnioji židinio saugotoja. O kitoje pusėje — Magdalenė, biblijinė, kurią mes žinome, kuri yra savarankiška, nepiršama, kuri gyvena, kaip nori. Galbūt gyvenimo pabaigoje savo rankose aukso smilčių ji ir neris. Bet dabar ji gyvena laisvą gyvenimą, priešingą levai...

Po šios knygos aš turėjau pauzę. Man reikėjo susikaupyti, daug ką permąstyti ieškojau formos, į kurią galėčiau įvilkti savo žodžius. Ir štai man kilo mintis — lyriniai tekstai. Aš norėjau išsakyti tuos dalykus, kurie susikaupė manėje dabartiniame mano amžiuje ir su dabartine mano patirtimi, pasaulio pažinimu ir tai, kas man yra aktualu. Man rūpėjo pagrindinės pasaulio vertybės — teisyne, meile — nemeile, tikėjimas — netikėjimas, šlovė, raštas, kūryba, laikas, duona. Ir buvo svarbus moters likimas, vyro ir moters santykis... Parašiau ir 13 tekstų, skirtų Maironiui. Pačiam jo citatas, netra-

dicines iš laišku, iš atsiminimų, labai netikėtas ir tarsi pagal jas interpretavau. Kitas žmogus, kuriuo remiausi savo kūryboje, tai Marija Gimbutienė. Jos *Senoji Europa* man labai įdomi — ją laikau ant darbo stalo. Kartas nuo karto skaityčiau. Tad per jos trumpus tekstus aš vėl ieškojau vyro-moters dermės ir skirtybės. Mano ketvirtos knygos tarsi pagrindinis herojus yra Angelas... Man tai daugiausia prasmė metafora — ir lemtis ir gyvenimas, ir Dievas, ir Aukščiausia jėga, kurios nepažįstu, ir aš pati...

— Visos Jūsų knygos yra skoningai, gražiai, tvarkingai iliustruotos. Iš kur tokios įdomios ir netradicinės iliustracijos?

— Iliustracijas gal nulemia tai, kad esu muziejininkė. Rūpėjo surasti kažką netikėtą, įdomaus, tikrą. Vienoje knygoje aš naudoju savo pačios padarytas teviskes nuotraukas, lyg sugrįždama į ten, iš kur išėjau. Kitoje knygoje — šventųjų moterų skulptūrų nuotraukos iš M. K. Čiurlionio muziejaus, o paskutinėje — XV-XVI a. koklių piešiniai. Aš patenkinta iliustracijomis, jos man artimos.

— Jeigu turėtumėte galimybės — ko paprašytumėte likimo Angelo?

— Pirmiausia tai sveikatos savo visiems artimiesiems ir sau. Norėčiau, kad dar muziejuje ką nors prasminga nuveiktume, norėčiau keliauti... Ir dar turėti galimybę kitiems padėti. Jeigu gali — tai privaliai kitiems padėti. Padėti bent vienam žmogui. Kitaip, ko vertas gyvenimas?

Kalbejo

Virginija Paplauskienė

Maironio muziejuje ruošiamas literatūros vakaras 1999 m. 13 kairės: Liudas Gustainis, Aldona Ruseckaitė, Robertas Keturakis.

Leidiniai

Meilę ir gėrį spinduoliuojančios pasakos

Lietuvių literatūros tyrinėtojas Vytautas Vanagas 1987 m. išleido knygą *Lietuvių rašytojų sąvadas*. Antrame papildytame šios knygos leidinyje pateikti Lietuvos rašytojų glausti gyvenimo ir kūrybos duomenys.

Sąvade randame ir poetės Irenos Janinos Vaičekauskaitės pavardę. Poetė baigė Vilniaus pedagoginį in-tą. Gyvena Kaune. Išleido poezijos kn. *Vilties paukštė* (1991), *Sėlių krašto legenda* (1994), *Verkiantis džiaugsmas* (1996, 387 p.).

1997 m. poetė Irena Janina Vaičekauskaitė išleido rinktinę vaikams *Skambantis laivas*, o 2000 m. pasakų knyges *Kalėdos miške* ir *Sapnas girioje*.

Pasaka *Kalėdos miške* prasižymi džiaugsmo tonais, kadangi danguje sušvitusi žvaigždė skelbia žmonių Atgimimo gimimą. Tas džiaugsmas pasiekia gijos paukščius ir žvėrelius, kurie ruošiasi iškilmingai praleisti Didžiąją šventę.

Poetė remiasi lietuvių tautosakos motyvu — Kūčių ir Kalėdų naktimis gyvuliai ir paukščiai kalbasi kaip žmonės. Taip daro ir eiliuotos pasakos veikėjai: skubindamas vaikus, kriuksti šernas: „Pavėluosim, tai bus gėda!“ Stirnelė maloniai kreipiasi į svetelius: „Kaip jums sekėsi kelionė?“ Sakalas, šokindams žylę, jai į ausį žeria komplimentus: „Tu zavi! Tu paslaptinėj!“

Didelis sujudimas, malonios švenčių ruošos šurmuly, nes visiems „pasipuošt gražiausiai rūpi“. Gyvi, dinamiški vaizdai: žvėreliai ir paukščiai striki, žengia, skrenda, sėlina, „Bėga, kiek tik gali“.

Kiekvienas jų trumpai ir taikliai apibūdinamas: „šmaikšti žebenkštė“, šešiuokai „išdykę kaip kipsiukai“, „iškilmingai žengia briedžiai“, „sakalas pušnėtas“, „kiškių pulkas atidulka“, „lapė sėlina iš lėto“.

Visus vilioja miško gražuolė

egle, gijos gyventojų išpuošta skanėstais: „morkom, obuoliais ir kriaušėm“. Viršūnėje tviskia žvaigždė. Todel ir nuotaka visų kuo puikiausia: visi linksmi sukasi viesulu „sūkury linksmos polkutes“, „valsu sukasi iš lėto“. Šoka susitvėrę ir anksčiau buvę priešai. Kristaus Gimimo šventėje nėra vietos neapykantai, pykčiams. Poetiškais vaizdais tarsi įkūnijamas kartinis krikščionybės principas — Meilė. O juk Meilė neatskirama nuo Gėrio.

Taigi pagrindinė poemėlės mintis priešinga daugeliui šių dienų televizijos laidų, skirtų vaikams.

Iprastieji lietuvių pasakų veikėjai: klatinga gudruolė lapė ir godusis, piktas, kvailas vilkas, autorės kitaip interpretuojami. Lapė primena iškilmingai slenkantį išdidį, išsipusčiusį su šilkiniu šleifu ponį. Dantimis grižiantys vilkai, nors išlaiko tradicinius bruožus, bet nedrumscia šventinės nuotaikos.

Knygėlė *Sapnas girioje* dedikuota konkrečioms vaikams, bet taip pat turi nemažai lietuviškos pasakos bruožų. Ypač ryškios spalvos piešiamas miškas, kurio grožybių sužavėti, Mariukas ir Laurutė net užmiršta, ko atėjo. Laurutė besukubėdama atsilieka nuo broliuko ir pavargusi užmiega. Jos sapnas primena pasakoję brolio ieškančią sesutę, kuriai padeda miško paukščiai bei žvėreliai.

Pilyje ruošiamą didelę puotą — stiroos vestuvės. Tačiau kelias į ten būtų neįveikiamas, jeigu nepadėtų bebras su briukais, voveraitės ir kiti miško gyventojai. Stėbuklingas ar paprastas pagalbininkas būdingas beveik kiekvienai fantastinei lietuvių pasakai, tai svarbus jos elementas. Taigi žvėreliai pastato tiltą per paslaptinę upę, o ant aukšto kalno Laurutė užneša gulbės, kartu su žaviąja nimfa. Kai gulbinas vestuvių puotoje veda Laurutę šoki — ji

Puota pilyje — iliustracija iš knygelės *Sapnas girioje*.

nubunda, žadinama Mariuko. Vaikai supranta, kad jie negėrai padarė: užtruko miške, sukėlė tėveliams nerimo ir rūpesčio.

Pasakoje gausu motyvų iš mitologijos. Tik gal geriau būtų tikusi baltų, o ne antikinė ir skandinavų mitologija. Pvz.: užuot „nimfos“ būtų „undinė“, „fejės“ — „laumė“, Orfejo dainų — laumės dainos. Tas teiktų gilesnį lietuvišką turinį.

Iš vaizdų ir siužeto natūraliai išplaukia mąžiesiems skaitytojams suprantamos išvados: negarbinga pavydėti, gėda vėluotis ir pobūvi, reikia atsispirti viliojančioms pagundoms, reikia klausyti tėvelių. Džiugu, kad pasakos nuveda vaikus į fantastišką pasaulį, ugdydamos jų vaizduotę ir grožio pajautimą.

Svelnumas vykusiai išreikštas deminutyvais: saulutė, kebulėlis, smukelėlis, gelytės; gausu vaizdingų epitetų ir veiksmazodžių: rožm nubarsytas kelias, spinduliuoja auksu rūmai...

Pasakų eiliavimas lengvas ir grakštus — jas tiesiog norisi skaityti ir skaityti. Lengvas banguojantis ritmas ir natūralus, neperimptas rimavimas. Rimą įvairina ir gyvina skirtingų kalbos ir žodžio dalių derinimas. Pvz.:

*Išdidus šis plačiaragis
Viską girdi, viską regi.
Bet ne tau tenai nukakti,
Nors keliautum dieną naktį.*

(„Sapnas miške“, 9 psl.)
Rimuojamos žodžių šaknys:
*Lydi ją ir gulbių pulkas,
Jos kažką taip meiliai ulba.*

(„S.m“, 11 psl.)
Skirtingų reikšmių žodžiai:
*Ant baltų sparnų jas helia,
Linki jiems laimingo kelio.*

(„S.m“, 19 psl.)
Kalbą gyvą ir vaizdingą daro nuolat besikaitaliojantys anonsai: „Kojos patios net kilojas“ ir aliteracijos: „Šeškas su šešiais šešiuokais“.

Pasakėlių meniškumą grindžia turinio ir formos atitikimas. Jose poetė akcentuoja draugiškumą, bendravimo džiaugsmą, švenčių grožį bei muzikos reikšmę, perteikiant žmogiškuosius jausmus. Kūriniai tiesiog „spinduliuoja Meilę, Gėrį“ (*Kalėdos miške* pabaiga).

Abi knygelės iliustravo JAV gyvenanti dailininkė Aurelija Vaičekauskaitė. Iliustracijos spalvingos, nupieštos profesionalia ranka. Viršelyje *Kalėdos miške* spalvomis, tautais potėpia ir lakoniška kompozicija reiškia pagrindinę mintį. Oranžinė, balta ir rausva spalva nušviečia tam-

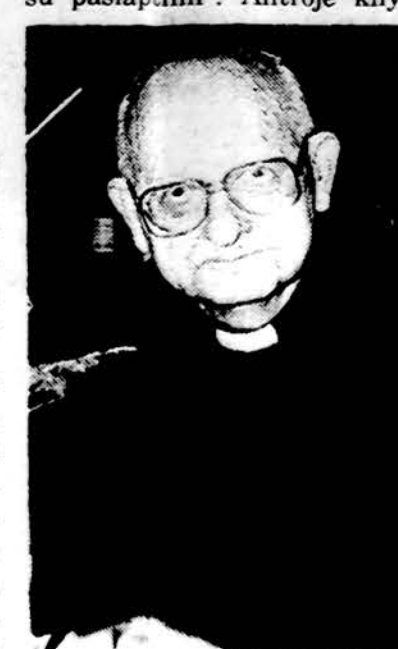
są, melsvai pilką ilgiausios nakties dangų. Oranžinė delčia, raidės, baltas angelas ir snaigės, rausva fleita ir rausvai oranžiniai plaukai. Centre šviesusis angelas, kuris, grodamas fleita, lengvai artėja prie žemės, nešdamas jai džiaugsmą. Kitoje viršelio pusėje pora pelėdų, puošniais pastelinių spalvų apdais, skrybėlėtos, pasitempusios oranžinėm akim. Atrodo, jos

Tikinčiam įrodymų nereikia

Kęstutis A. Trimakas. *Jau-nimas — Patirtis ir įžvalgos*. Pirmoji dalis: Sąlyčiai su Paslaptimi. Lietuvos katechetikos centro leidykla. Kaunas, 2000. 408 psl., minkštasis viršelias. Kaina nepažymėta.

Neseniai teko rašyti, kad paskutiniųjų keliolikos metų laikotarpyje trys užjūrio lietuvių psichologai vyrauja savo raštų ir išleistų knygų arenoje. Omenyje turėta profesorius kun. dr. Antanas Paškus, kun. dr. Kęstutis Trimakas ir dr. Justinas Pikūnas. „Jie, kartu sudėjus, parašė ir išleido per dvidešimt knygų!“

Rankose ir vėl nauja vieno iš jų „trijų didžiųjų“ autorių knyga — kun. dr. Kęstutis Trimakas *Jau-nimas — Patirtis ir įžvalgos*. Čia sutelkta Lietuvos akademinio jaunimo pasakojimai apie savo patirtį bei įžvalgas. Jie atrinkti iš daugiau kaip penkių šimtų gautų atsakymų. Pasakymai suksirstyti pagal jaunimo patirties sritis. Jie toliau autoriaus yra svarstomi ir daromos psichologinės išvados. Šioje knygoje dėmesys yra „Sąlyčiams su paslaptimi“. Antroje kny-

Kun. dr. Kęstutis Trimakas.

kupinos rimties, iškilmingumo, laukimo...

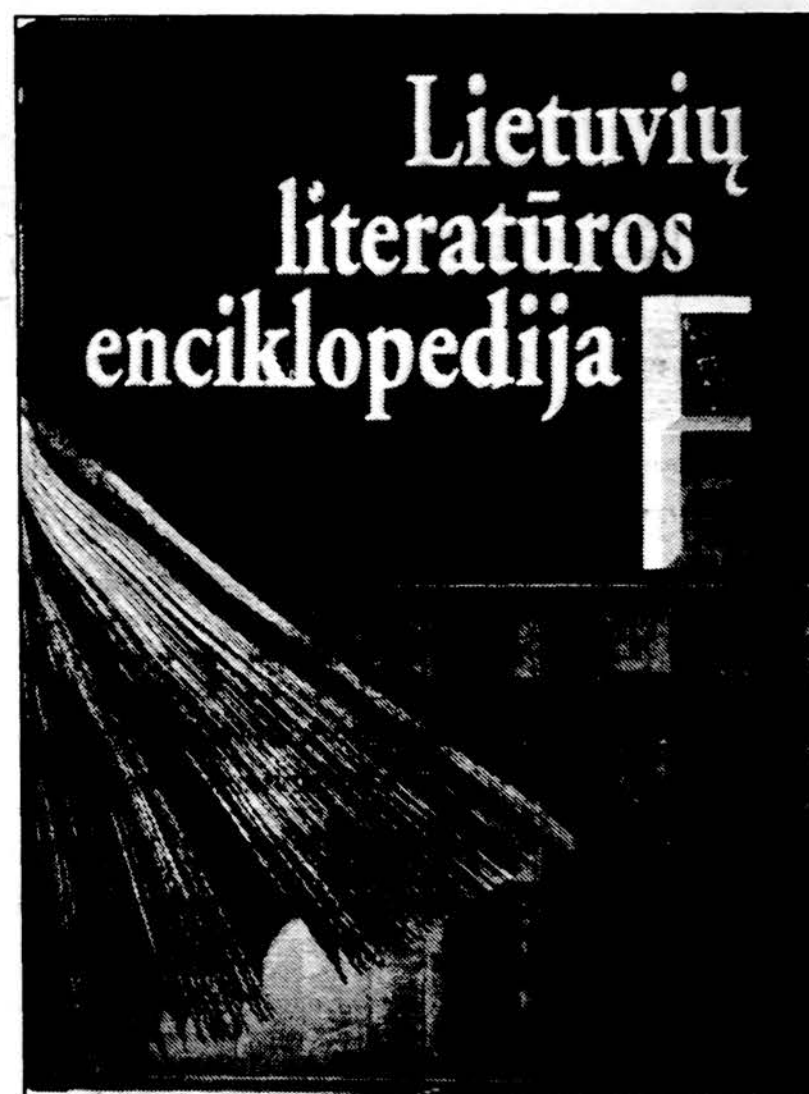
Ramus ir lygus koloritas ir antros knygos *Sapnas girioje* viršelyje. Įreminama tamsiakamienų medžių, ant aukšto kalno švyti fantastiška pilis prie paslaptingos, dangų atspindinčios upės. Raustantis baltai debesuotas dangus horizonte vos juntamai siekia žemę; vingiuotas nelabai realus, tarsi dangaus šviesulio nutiestas, takelis per upę. Artimiausiam plane, medžių pagrindu, tarsi saulės dėmė. Ir raudonos raidės. Šviesu, ramu, daug erdves fantazijai ir džiaugsmo laukimui. Visas viršelio paveikslas lyg švytinti uvertūra, po kurios atsiskleis linksmas, be dramatiškų įvykių veiksmas.

Antroje viršelio pusėje idomi sukomponuota šeimos „fotografija“ — neišardoma, sava orbita skriejanti, personifikuota planeta...

Dailininkė gerai susipažinusi ne tik su lietuviška gamta, bet ir su fauna, išdringai veda skaitytoją pasakos takais. Vaizduojami personažai išraiškingi, apibendrintų formų, savitos spalvinės gamos, atlikti akvarelės technika, idomi sukomponuoti lape.

Reikia manyti, kad šios dvi knygelės papildys lietuvių vaikų literatūrą ir bus vertingas įnašas į ją. Tokių džiuginančių dovanėlių mūsų mažyliams kol kas vis dar be galo trūksta.

Tautvydas Kazlauskas

Š.m. vasario mėnesio pradžioje Lietuvos literatūros ir tautosakos institutas išleido *Lietuvių literatūros enciklopediją* ir taip pat elektroninę jos versiją. Pasak leidejų, kompiuterinis enciklopedijos duomenų bankas bus nuolat atnaujinamas, o papildytas — spausdintas — variantas išeis ne vėliau kaip po penkerių metų.

Vladimiro Gulevičiaus (Elta) nuotrauka.

rodyti jaunuolių brendimo požymius. Tam pagalbon ateina žymių psichologų — William James, Carl Jung, Victor Frankel, Grodon Allport — teiginiai, kad sąmoninga religija brandina asmenis. Šių ir kitų psichologų bei paties autoriaus įžvalgos jau anksčiau buvo paskelbtos Kęstutis Trimako parašytų religijos psichologijos knygų serijoje. Tos knygos turėjo būti aprašomos knygos gale išvardintos, kad skaitytojų palengvintų susidaryti ne tikslesnį aprašomos temos vaizdą, bet taip pat pamatyti autoriaus didelį įnašą religijos psichologijos srityje.

„Apie savo įvairią patirtį papasakojo, jaunuoliai liudija, kad religija, kaip Dievo pri pažinimas, jiems turi didelę, tiesiog lemiamą, įtaką. Pasiimdami tikėjimu Dievu ir religijai sąmonėdami, jie asmeniškai bresta“, (psl. 364). Kreipdamas dėmesį į religijos puoselėjimą asmens brendimą, autorius pasisakymus suveda į vieną bendrą išvadą, kad jaunuoliai bresta religijai sąmonėdami. Jis pataria patirti pagrįstas septynias hipotezes:

1. Jaunuoliai bresta asmeniškai tikėjimu. Pats asmeninis tikėjimas yra brėstantis. Juo sudaroma jų tapatybė.

2. Jaunuoliai bresta per religinius išgyvenimus, kurie pradedami sustiprinta religinį sąmonėjimą bei jų tapatybę.

3. Jaunuoliai bresta, religiniu sąmonėjimu viršydami kanciją, ligą, netektį ir kitus gyvenimo sunkumus.

4. Jaunuoliai bresta, pasitiekdami tiek Dievo apvaizda pavojuose ir nelaimėse, tiek Jo veikimu jų gyvenime.

5. Jaunuoliai bresta, religijai pažadinant teigiamus dvasinius jausmus.

6. Jaunuoliai bresta, sąžinės ir religinių motyvų paskatinti palikti juos smukdžiusį klystkelių ir pasirinkti moraliskai sveiką gyvenimo būdą.

7. Jaunuoliai bresta, kai ketinę ar mėginę nusizudyti, randa atsvarą savizudybei, įsitikindami Dievo tikrove, kuria remdamiesi, jie kuria savo tapatybę ir naują gyvenimą.

Šios hipotezės, išplaukiančios iš jaunuolių pasisakymų,

nėra lygu moksliskai pagrįstoms išvadoms. Panaudoti pasisakymai pailiustruoja hipotezių patikėtumą. Hipotezės taip pat neprieštarauja jau ankstyvesnėse autorius knygoje aptarties religinės psichologijos procesams. Ta prasme knyga yra vientisa ir sąvijoje neprieštaraujanti.

Knygoje labiausiai pasigesta metodinio šios studijos aptarimo. Tezinome, kad buvo atrinkti 78 jaunuolių pasisakymai iš „daugiau kaip pusės tūkstantio Lietuvos akademinių jaunimo pasakojimų...“ (psl. 3). Nerašoma kada ir kur pasisakymai buvo surinkti. Kokia pasisakiusių demografinė charakteristika? Dar svarbesnė kritika būtų nepaaiškinimas, kaip, kokių pagrindu, išspausdinti pasisakymai buvo atrinkti. Nors autorius neapkalbiname tendencingumu, reikia sutikti su moksliniais radiniais, kad sąmoningai ir nesąmoningai atsakymus gali įtakoti pats klausimo parinkimas, jo formulavimas. Sakoma, kad randame, ko ieškome. Nezinome, ar šis posakis tikų šiai knygai.

Kieno vardu ši studija buvo atliekama? Katalikų teologijos fakulteto? Lietuvos Katechetikos centro? Profesorius dr. K. Trimako? Kunigo dr. K. Trimako? Ar formatas susidėjo iš eiles klausimų ar tik bendros temos? Ar atsakantieji tai atliko grupėje, ar asmeniškai, pavieniai? Ar atsakiusieji patys studijos autoriai? Ar jie buvo susipažinę su jo ankstyvesniais veikalais apie religijos psichologiją? Ar jie žinojo, kad studijos autorius yra katalikų dvasininkas, kuriam rūpi religijos psichologija? Ar išspausdinti pasisakymai buvo apkarpyti, parenkant norimas vietas, ar išspausdinti, kaip buvo.

Tai tik pradžia klausimų, kurie yra ne vien svarbūs, bet ir kritiški šios studijos moksliniam įvertinimui. Neturint atsakymų, tenka susilaikyti nuo tolesniųjų pastabų del metodikos.

Dabar laukiame antrosios šios studijos knygos. Gal joje bus aptarti čia iškelti metodiniai klausimai.

Romualdas Kriaučiūnas

Pas stirnelę prie eglutės. Iliustracija iš knygelės *Kalėdos miške*.